

УДК 336.71:65.012.12

Маслова А.Ю., к.е.н.

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ НА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ПРИ ФОРМУВАННІ КРЕДИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКУ

У статті представлено результати аналізу чинників зовнішнього середовища, які впливають на процес управління кредитним потенціалом банку, виявлено загрози та можливості для банку в разі впливу визначених чинників, а також запропоновані відповідні управлінські рішення в цьому напрямі.

Ключові слова: зовнішні чинники, кредитний потенціал, банк, управлінські рішення, процентні ставки, доходи населення.

Maslova A.

ASSESSMENT OF INFLUENCE OF EXTERNAL FACTORS ON ADOPTION OF ADMINISTRATIVE DECISIONS WHEN FORMING CREDIT CAPACITY OF BANK

The analysis' results of the external environment factors, which influence on the process of management credit potential of bank, are presented in the article, threats and possibilities are exposed for a bank in the case of these factors' influence, and also the proper administrative solutions are offered in this direction.

Key words: external factors, credit potential, bank, administrative decisions, interest rates, profits of population.

Маслова А.Ю.

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ВНЕШНИХ ФАКТОРОВ НА ПРИНЯТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ ПРИ ФОРМИРОВАНИЕ КРЕДИТНОГО ПОТЕНЦИАЛА БАНКА

В статье представлены результаты анализа факторов внешней среды, которые влияют на процесс управления кредитным потенциалом банка, выявлены угрозы и возможности для банка в случае влияния данных факторов, а также предложены соответствующие управленческие решения в этом направлении.

Ключевые слова: внешние факторы, кредитный потенциал, банк, управленческие решения, процентные ставки, доходы населения.

Постанова проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Динаміка кредитного потенціалу банку в сучасних умовах розвитку обумовлена низкою чинників зовнішнього середовища. Світова фінансова криза сприяла необхідності виявлення чинників впливу на формування кредитних ресурсів і напрямів їх розміщення. Важливим у цьому аспекті залишається своєчасність прийняття управлінських рішень та акценту на ефективності організації кредитної діяльності банків в цілому.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження питання аналізу й оцінки основних чинників впливу на формування та реалізацію кредитного потенціалу банку знайшли своє відображення в роботах таких українських та російських учених: М. Ф. Пуховкіної [3], М. І. Савлука [3], О. І. Лаврушина [2], А. М. Тавасієва [1], Є. П. Жарковської [6], Г. С. Панової [10], М. В. Корнеєва [7], І. Н. Рикової [11], Н. В. Фисенко [11]. Поряд із тим, недостатньо висвітленим залишається питання оцінки впливу на процес управління кредитним потенціалом банку зовнішніх чинників, своєчасне виявлення яких сприяє ефективності оцінювання очікуваних обсягів кредитних ресурсів банку з перспективою їх подальшого розміщення в кредитну заборгованість.

Цілі статті. Основною метою статті є визначення та оцінка показників зовнішнього середовища як вагомих чинників впливу на управління кредитним потенціалом вітчизняних банків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Важливе значення для аналізу будь-якого економічного процесу мають прийоми та методи його проведення. Так, розроблено й використовується багато різноманітних методів економічного аналізу (традиційні, статистичні, математичні тощо). Разом із цим слід використовувати доступні, достатньо прості методи, що можуть у подальшому бути легко впроваджені в практичну діяльність банків. Виходячи з останнього, можна констатувати, що для отримання результатів визначення формуючих чинників обсягів кредитної діяльності банків, на нашу думку, слід обрати спеціальний метод економічного аналізу – кореляційно-регресійний аналіз. Доцільність застосування сучасних методів моделювання та методів аналізу результатів полягає в можливості подальшого забезпечення інформаційно-програмної підтримки управління кредитним процесом банку.

Підтверджують такі погляди, насамперед, наукові праці Й. Грубера [4], В. І. Суслєва [13], І. В. Орлової [9], В. А. Половникова [9], які у своїх практично орієнтованих дослідженнях обґрунтували доцільність використання кореляційно-регресійного аналізу для оцінки економічних процесів банківського сектора та сформували методичні підходи до використання цього методу як одного з найефективніших методів економіко-математичного моделювання, який можна застосовувати для визначення потенційних причин погіршення діяльності банку та оцінки впливу різних чинників на визначальний показник розвитку банку в досліджуваному напрямі.

У цьому випадку використання множинного кореляційного та регресійного аналізу дасть можливість визначити вплив зазначених чинників на загальний розмір кредитного потенціалу банку.

Процес виокремлення ефективних умов залучення та розміщення ресурсів доцільно починати з аналізу й оцінки впливу зовнішніх чинників на кредитний потенціал з метою визначення його обсягу, а також розрахунку ступеня впливу на можливості трансформації джерел кредитного потенціалу в кредитну заборгованість (табл. 1).

Таблиця 1

Статистичні дані за окремими макропоказниками станом на 01.01.2013

Обсяг кредитів, тис. грн	Офіційний курс гривні, грн	ВВП, %	Індекс промислової продукції, %	Доходи населення, %	Індекс споживчих цін (інфляція), %	Процентні ставки за кредитами наданими резидентам у національній валюті, %	Процентні ставки за кредитами, наданими резидентам у іноземній валюті, %	Процентні ставки за депозитами, отриманими від резидентів у національній валюті, %	Процентні ставки за депозитами, отриманими від резидентів у іноземній валюті, %	Облікова ставка НБУ, %
6943810 45,0	794 ,0	104 ,2	98,2	11 5,0	100 ,2	16,0	8,4	13,0	7,0	7, 5

Джерело: складено автором за [12]

Аналіз чинників впливу макроекономічного середовища дає підстави для встановлення закономірностей тенденцій кредитної активності банків в сучасних умовах, що дає змогу виявити потенціал

повного використання можливих резервів для поліпшення результатів. Вплив чинників макросередовища на процес прийняття управлінських рішень у контексті реалізації кредитного потенціалу банку подано в табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка впливу чинників макросередовища на процес управління кредитним потенціалом банку

№ з/п	Чинник впливу	Загроза/ можливість для банку	Відповідні управлінські рішення банку
1.	Підвищення офіційного курсу гривні до долара США	– Можливість використання кредитних ресурсів в контексті підвищення ефективного розвитку грошового ринку; – підвищення купівельної спроможності споживачів, що сприяє зростанню обсягів кредитних операцій	– Акумулявання додаткових ресурсних джерел для збільшення обсягів кредитування; – розширення асортименту депозитно-кредитних продуктів; – збільшення кількості точок продажу кредитних продуктів
2.	Зниження офіційного курсу гривні до долара США	– Можливість зменшення кредитної активності банків у результаті переливання капіталу між кредитним і валютним ринками через зростання дохідності від операцій на останньому; – падіння довіри населення до національної валюти призводить до зменшення попиту на гривневі депозити та збільшення попиту на кредити в гривні	– Збільшення відсоткових ставок за кредитами; – збільшення відсоткових ставок за гривневими депозитами
3.	Підвищення загального рівня реального ВВП	– Зростання обсягів кредитування	– Збільшення відсоткових ставок за кредитами
	Зниження загального рівня реального ВВП	– Зменшення ресурсів банку як результат зменшення прибутку суб'єктів господарювання; – зменшення обсягів кредитування	– Розширення спектра фінансових інструментів та додаткових послуг і продуктів з метою залучення додаткової клієнтської бази

Продовження табл. 2

4.	Збільшення індексу промислової продукції	– Зростання попиту на кредитні ресурси	– Розширення ресурсної бази банку для збільшення обсягів кредитування
	Зниження індексу промислової продукції	– Зменшення кількості кредитоспроможних позичальників	– Зменшення обсягів кредитування
5.	Підвищення рівня доходів населення	– Збільшення депозитних вкладень громадян дає можливість банку збільшувати кредитний потенціал	– Розробка дієвих маркетингових програм із залучення коштів населення; – спрямування отриманих коштів від населення в прибуткові кредитні проекти
	Зниження рівня доходів населення	– Зменшення попиту на депозитні продукти	– Зменшення обсягів надання кредитів
6.	Підвищення індексу споживчих цін (інфляція)	– Знецінення активів; – проблеми з поверненням довгострокових кредитів	– Урахування інфляційного впливу при визначенні відсоткової ставки за кредитом; – проведення банком комплексної оцінки ризику
	Зниження індексу споживчих цін (інфляція)	– Підвищення купівельної спроможності споживачів, що сприяє зростанню обсягів кредитних операцій	– Проведення банком активної кредитної політики
7.	Підвищення процентних ставок за кредитами, наданими резидентам у національній валюті	– Подорожчання кредитних продуктів веде до зменшення попиту на них	– Розширення асортименту кредитних продуктів у гривні
6.	Зниження процентних ставок за кредитами, наданими резидентам у національній валюті	– Зростання попиту на довгострокове кредитування	– Проведення заходів, спрямованих на мінімізацію витрат за кредитними операціями

Продовження табл. 2

8.	Підвищення процентних ставок за кредитами, наданими резидентам у іноземній валюті	– Подорожчання кредитних продуктів веде до зменшення попиту на них	– Розширення асортименту кредитних продуктів в іноземній валюті
	Зниження процентних ставок за кредитами, наданими резидентам у іноземній валюті	– Зростання попиту на довгострокове кредитування	– Проведення заходів, спрямованих на мінімізацію витрат за кредитними операціями
9.	Підвищення процентних ставок за депозитами, отриманими від резидентів у національній валюті	– Зростання відсоткових ставок за кредитами, що значно обмежує можливість банку щодо кредитування та збільшує кредитні ризики	– Реалізація заходів зі зниження кредитного ризику
	Зниження процентних ставок за депозитами, отриманими від резидентів у національній валюті	– Можливість отримання банком дешевших кредитних ресурсів	– Розширення можливостей банку щодо використання кредитних ресурсів
10.	Підвищення процентних ставок за депозитами, отриманими від резидентів у іноземній валюті	– Зростання відсоткових ставок за кредитами, що значно обмежує можливість банку щодо кредитування та збільшує кредитні ризики	– Реалізація заходів зі зниження кредитного ризику
	Зниження процентних ставок за депозитами, отриманими від резидентів у іноземній валюті	– Можливість отримання банком дешевших кредитних ресурсів	– Розширення можливостей банку щодо використання кредитних ресурсів

Продовження табл. 2

11.	Підвищення облікової ставки НБУ	– Збільшення відсоткової ставки по депозитах; – збільшення відсоткової ставки по кредитах	– Реалізація заходів зі зниження кредитного ризику
	Зниження облікової ставки НБУ	– Зменшення відсоткової ставки по депозитах; – зменшення відсоткової ставки по кредитах	– Збільшення та диверсифікація депозитного портфеля

Джерело: побудовано автором

За даними табл. 1, слід відмітити, що названі чинники істотно впливають на результат управлінських рішень при реалізації кредитної діяльності, що дає можливість використовувати їх для подальшого аналітичного дослідження в такому контексті: офіційний курс гривні (X1); ВВП (X2); індекс промислової продукції (X3); доходи населення (X4); індекс споживчих цін (інфляція) (X5); процентні ставки за кредитами, наданими резидентам у національній валюті (X6); процентні ставки за кредитами, наданими резидентам у іноземній валюті (X7); процентні ставки за депозитами, отриманими від резидентів у національній валюті (X8); процентні ставки за депозитами, отриманими від резидентів у іноземній валюті (X9); облікова ставка Національного банку України (X10).

Групування вхідних статистичних даних проводилося на основі оприлюдненої звітності банків України Національним банком України та офіційних даних Державної служби статистики України [5; 12]. Загальна методологія дослідження вибіркової лінійної багатофакторної регресійної моделі має вигляд [8] (1):

$$y = b_0 + b_1x_1 + \dots + b_px_p + e, \quad (1)$$

де y – залежна змінна;

$x_1, \dots, x_p$ – незалежні змінні (або чинники);

$b_0, b_1, \dots, b_p$ – оцінки невідомих параметрів узагальненої моделі;

e – випадкова величина (помилка).

Отже, з наведеної формули (1) видно, що багатофакторна модель має p незалежних чинників, які впливають на залежну змінну y , та $(p+1)$ невідомих параметрів, котрі потрібно оцінити.

Проведення відповідних розрахунків за показниками додатку А дало змогу отримати таке рівняння (2):

$$y = 0,892x_1 + 0,638x_4 - 0,839x_8 + 0,598x_9 + 0,006, (2)$$

де x_1 – офіційний курс гривні до долара США;

x_4 – доходи населення;

x_8 – процентні ставки за депозитами, отриманими від резидентів у національній валюті;

x_9 – процентні ставки за депозитами, отриманими від резидентів у іноземній валюті.

Фундаментальна залежність обраних чинників визначає їхній ґрунтовний вплив на результируючий показник. Проведене математичне моделювання визначило, що на кредитну діяльність банків істотно впливають офіційний курс гривні до долара США, доходи населення, процентні ставки за депозитами, отриманими від резидентів у іноземній валюті, та обернений вплив мають процентні ставки за депозитами, отриманими від резидентів у національній валюті.

Результати вагомості впливу макроекономічних показників як чинників на кредитну діяльність банківського сектора дають змогу стверджувати, що досліджені чинники є зовнішніми індикаторами процесу збільшення або зменшення кредитного потенціалу українських банків. Динаміка визначених змінних дозволяє проводити постійний контроль кредитних процесів і визначати ступінь впливу на:

– обсяги кредитних операцій (при підвищенні офіційного курсу гривні до долара США збільшуються обсяги кредитування);

– параметри кредитної політики банків (при збільшенні доходів населення банки проводять агресивну кредитну політику та збільшують обсяги кредитного портфеля);

– цінні кредитні пріоритети (при підвищенні рівня процентних ставок за депозитами, отриманими від резидентів у іноземній валюті, підвищуються відсоткові ставки за кредитами та відповідне зниження процентних ставок за депозитами, отриманими від резидентів у національній валюті, призводить до зниження вартості кредитних ресурсів для клієнтів банків).

Отже, слід зауважити, що проведений аналіз дає змогу визначити межі поширення рівня впливу на окремі складові кредитної діяльності банків певного набору макроекономічних показників. Прямий та обернений ефекти впливу основних чинників зовнішнього середовища визначили можливість розширеного аналізу забезпечення безперервності процесу кредитної діяльності через призму ідентифікації вірогідних параметрів імовірних дестабілізаційних

коливань економічного середовища та пріоритетні напрями ідентифікації й систематизації існуючих проблемних секторів механізму формування кредитного потенціалу банків в сучасних умовах розвитку економіки.

Висновки. Таким чином, слід відзначити, що загально орієнтовані тенденції реалізації кредитної діяльності вітчизняних банків обумовлені впливом чинників зовнішнього середовища, які визначають кредитну політику банківського сектора з урахуванням загального економічного становища. Банки як основні суб'єкти фінансового ринку, що беруть безпосередню участь у трансформації ресурсних потоків країни, відповідно мають факторне навантаження з боку економічних процесів і відповідних показників. Проте, необхідно зауважити, що, маючи характерні особливості при реалізації стратегії кредитної діяльності, внутрішньобанківські процеси не менш вагомо впливають на процес управління кредитним потенціалом. Відповідно до цього постає необхідність у аналізі особливостей проведення кредитної політики вітчизняних банків, що дасть можливість установити закономірності процесу управління кредитним потенціалом у банках України.

1. Банковское дело. Управление и технологии : учеб. для студ. вузов, обучающихся по эконом. специальностям / под ред. проф. А. М. Тавасиева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 671с.
2. Банковское дело. Экспресс-курс : учеб. Пособ. / кол. авт.; под ред. О. И. Лаврушина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : КНОРУС, 2009. – 352 с.
3. Гроші та кредит : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / М. І. Мирун (кер. авт. кол.), М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. – Вид. 3-тє, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2008. – 176 с.
4. Грубер Й. Эконометрия – Т. 1. / Й. Грубер. – Киев, 1996. – 400 с.
5. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208
6. Жарковская Е. П. Банковское дело: курс лекций / Е. П. Жарковская, И. О. Арендс. – [2-е изд.]. – М.: Омега-Л., 2004. – 400 с.
7. Корнеев М. В. Управление кредитным потенциалом коммерческого банка: автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Корнеев Михаил Владимирович. – Тула, 2004. – 20, [1] с.
8. Лук'яненко І. Г. Економетрика / І. Г. Лук'яненко, Л. І. Краснікова. – К.: Т-во «Знання»; КОО, 1998. – 494 с.
9. Орлова И. В. Экономико-математические методы и модели: компьютерное моделирование / И. В. Орлова., В. А. Половников – М. : Вузовский учеб., 2007. — 365 с.
10. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка / Г. С. Панова. – М. : ИКЦ «ДИС», 1997. – 464 с.

11. Рыкова И. Н. Оценка финансовой эффективности использования кредитного потенциала в банковском секторе / И. Н. Рыкова, Н. В. Фисенко // Финансы и кредит. – 2006. – № 33 (237). – С. 2–7.
12. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Суслов В. И. Эконометрия / В. И. Суслов, Н. М. Ибрагимов, Л. П. Талышева, А. А. Цыплаков. – Новосибирск : НГУ, 2003. – 600 с.